

יש בערכין פרק שלישי ערכין

מסורת הש"ס

(א) וְכִי־לֵט, (ב) וְכַמוֹת קט: קי. כ"ב ח: טו. לט: (ג) ב"ב קסד: (ד) שְׁבוּעַת הַיָּם שוטה טו. כרימות כו., (ה) וְיִתְמָא לֵא: (ו) וְיִתְמָא חפ: (ז) וְיִתְמָא פח: וְיִתְמָא מד., (ח) דָּךְ עו: (ט) שְׁמוֹת כח-טו., (י) וְנִמְדָר לֵא:, (יא) שִׁין לַעֲי כַּחַד דִּיָּה עוּתָה,

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בא וכו' ויחד מראי: וכו' כריף פ"ב דשנת קס"ד אל יספר אלס טעומה פ"ו מכירו ויחד מראי מנעמי"ס פ"ו מהלכות דיעות אל יספר כפני שולמי: וכו' כפמינ: ד"ח למה נסמכה ב"ו ב"פ ואתה תצאיו: ע"ן פורסו רש"י ונזכר דף פח ע"ב ד"ה למה נסמכה:

מוסף רש"י

דמיסאמרא באפי תלמא לית בה משום לישנא בישא. אס יחזרו ואחזרו לזקן קר אמר פלוני עולך (ושבתי ב"ב טז.), בא לירי רעתי. לזי גנזתי. מעל שמרתי. כשנתי מוכינין שט גנזי שט (שם טז.) מי שמויחד ביתו לו. שלין שמעיו מוכינין לו ואילו משאלין לשניין. כלומר שנסעטינן כלס על כלום השין (ויחא ב"ב.) למה נסמכה פרשת באפי כהונה. זל אס אהרן זלס מורת העולה זלס מורת תשאלס וזלסס וזנח שטלמיס, וזלר קח אס תלס וזלס הגנדיס (ותבחינן פס.) ויכפר על חטם. תתחלקת קחט שטס לזון הרע דכמינ כ"ס חטם המיטס (וגי' ותבחינן פס.) על לשון הרע. מי הולק דקחט אס תלס הרע. דכמינ אסס המיטס תלס חס' (וגי') וסמס לזון הרע תשאלו חז' (ותבחינן פס.) ויכא דבר שבחשאי. שזיה הכהן נלדו סס. דקמנ פורסין ומלן האולס ולזנח שטת הקטרת, וזלן שזן מן היסלי. שזלמר וזל אסס לא יזיה וגו' (ותבחינן פס.)

רבינו גרשום

כל מילתא דהיאראמרא באפי תלמא. ללחא. שדחאראשון אומרה בפני שלשה אם חזר וסיפרה אחד מהם אין בו משום חטא. שולדת כן אומר בפני ג' שטני חושש אם יתפרסם הדבר דחברך (וכי') ולשמעין אפינן. שמועין: ואנכינן לית. שאומרים ודאי עשיר הוא הוואל דהוא מוכינא כ"כ: שמתוך טובתו בא לירי רעהו: שמדקדיקן אחריו ואומרים לו אותו שאתה משבח (כ"כ) והלא שמעתי שאתה כן: איבא לאומרינן. לאו מימרה אימורה אלא כי הדיא גונגא: (והוא.) (השבתי:) מי שמויחד ביתו לו. (שיש כלו) טוב בביתו ואמר מהנה אחרים (שורצה) ליהנות ויחיד מכל מה שיש בביתו יחידיו מכל מה שיש בביתו ואמר ויחיד שיהנה אחרים עמון (ס.) (וישבילו את הכתר בדם. סימן יבא כהנת ויכפר על מעשה עזר.) יבא חנה שגומרת. מצנפת שהי על ראשה: (והוא.) אחיבא. אחיבא. שגמרה לבו היה חגורו דכתיב ולא יחגורו בירע במקום שמועין כגון חותן לאומר אלל כגדל כגדל שזן שאין מוחין שם: אין אפוד (ותריפין.) כלומר (אפוד) ויכפר על עון תורפים: דבר שבקולך. דכתיב ותשמע קולו כבואר אלמא אית ליה כפרה לאומר לשה"ר ע"י חושן ולא קלי בצרעת: לא אחזי מעשיו. (משם) אלא דעבי שום מילתא כגון שהלכין פני חבריו דאמרין (מעלין עליון) כאילו תהני או דבר הכתוב עליהן כאילו (ושבכו) על כיוצא בהן מעיל מכפר: יבא דבר שבחשאי. קטרת שהיו עושין

לפנים בחילש שאין אדם אחיבא לזכנס לשם לראותו (ויכפר על) מעשה חשאי לשה"ר שאומרים אותו (בחישאן) ובחזרי חזירים: קשיא שביבות דמים אשפיכות דמים. דהחם אומר כחונת מכפר והבא אומר בעגלה ערופה מכפר: (ידידע מאן קטליה) כחונת מכפר: במזיד ולא אתרי ביה. דלא הוה בר קטלא כחונת מכפר: דא בנצנצא הא בפרהיא. לשה"ר הנאמר בצנצא קטרת מכפרת דומיא דחשאן:

דמיסאמרא באפי תלמא. שהבעלים אמרוה בפני ג' המגלה אותה

אינו לשון הרע שזה גילה מחלה דעמו שאס מגלה (י) אותו אינו חושש דמידיע ידע דסופה להגלות דחבךך חברא אית ליה וזה מגלה לחבירו וזה לחבירו עד שידוע: מנכך רעשו נקול גדול וגו' קלנא

לנ לחבירו: ושמעין אינשי. אלנמיס שהוא עשיר ואולי ואנסי ליה לממוניה. ל"א אנסי ליה שמתאכסנין אללו אורחין עד שמכלין ממונו: זל לירי רעשו. שכסוהו מספר טעומה * ויחד מדליי הוא עצמו אומר חזן ממדה רעה זו שבו לו אחרים שומעין שזה משצחו ואומרים הלל מדת קך וכך נידו: לזום טעין. שזרע עינו בלחמיה ואינו מהנה שכניו מכליו ע"י שאלה: אוסו אלמיס. ואוקימנא לעיל (ס) דהיינו נגעים: אל יכרס מציו יואל. מפני שהרג את אצנר: וואל. השנע ששלחך אלישע וקח ככרים: ונחוקסו גגה לנו וגו'. פעוניהו משמעי: שייחד ניסו. כלי טעמישו שלל השאלס ללחמיה: למה נסמכה נו'. * צפרסת ואמה תזוה (ס) נסמכה ענין המילואיס לבגדי כהונה: ויעטנו אס כסמנת דסס. (י) רמז היה להס שטבילת כפרת דמים עולה ע"י כמתת: אין אפוד ותרפים. בזמן שאין אפוד הוי עון תרפים: שנקול פעמוני המעיל ששמעין (י) על מעשה קול לשון הרע וזלס אמרת נגעים אמו עליה: אהנו מעשיו. שנתקוטטו על ידו. ואי קשיא אלא למה מוסיב ליה משפיכות דמים וגילוי עריות דקאמר לעיל נגעים צאין עליהס והכא תניא כגדלי כהונה מכפרין תריך דלא דמינ בגדי כהונה מכפרין לאו עליה ידידיה

אלא על האחרים שעל ידו נענשין דנשפיכות דמים כתיב (במדבר לה) כי הדס הוא יתיף וגו' ובגילוי עריות כתיב (ויקרא יח) ותטמא אהרן ואפקוד עונה עליה אלל לשון הרע לא שפיקד דמינעשי ביה לאחריי: נשחאלי. קטורת נעשית בהיכל כחשאי כדמינא צפרק הוילאו לו כסמנת יומא (דף מד.) פורשין מניין האולס ולזנח שטת הקטרה. לשון הרע כחשאי הוא: קשיא שפיכות דמים וכו'. דקאמרין לעיל כגדי כהונה מכפרין על אחרים וקא חזינן דעגלה ערופה מכפרת על אחרים דעל ההורג אינה מכפרת דקימנא לן כסוטה (דף מז:) שאס (י) נעטרפה העגלה ואח"כ נמאלל ההורג מנין שהוא נהרג תלמוד לומר (י) ולארץ לא יכופר וגו': קשיא לשון הרע. דלעיל דקמתי כגדלי כהונה מכפרין: לא ידוע מאן קטליה. עגלה מכפרת: נר קטלא הוא. וכל כמה דלא מיקטל לא מיכפרי אחריו דכמינ (במדבר לה) ולארץ לא יכופר וגו': נלינעא. דמעשה חשאי (י) קטרת מכפרת: צפרהיסא

ובחזקתו גבה לבו וגו'. גבי עוניה כתיב. כדברי הימים כן כתיב (ד"ה א ה) ויומנן הוליד [את] עזריה (הכהן) [הוא] אשר כיהן (צמור) צנית אשר צנה (המלך) שלמה [צירושלין] וז"ע למה כתיב עליו אשר כיהן יותר מן האחרים שהוא מונה שם כל כהנים גדולים אשר שמשו צנית ראשון

(כ) רבה בר רב הונא יכל מילתא דמיתאמרא באפי תלמא לית בה משום לישנא בישא מ"ט (ג) חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב ימברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו כגון דמיקלע לאושפיזא וטרחו כמיה שפיר למחר נפיק יתיב בשוקא ואמר רחמנא ינכריכה לפלגיא דהכי טרח קמאי ושמעין (כ) אינשי ואזלין ואנסינ ליה (ד) תני רב דימי אחוה דרב ספרא ילעולס אל יספר אדם בטובתו של חבריו שמתוך טובתו בא לירי רעתו איבא דאמרי רב דימי אחוה דרב ספרא חלש על רב ספרא לישוילי ביה אמר (ג) להו יתתי לי דקיימי כל דאמר (ג) רבנן א"ל הא מי (ד) מקיימת לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבריו שמתוך טובתו בא לירי (ה) גנותו אמר להו לא שמיעא לי ואי הוה שמיעא לי קיימתה (ז) א"ר שמואל בר נחמני א"ר (ו) יוחנן על שבעה דברים נגעים באין יעל לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרות העין על לשון הרע דכתיב ²מלשני בסתר רעהו אותו אצמית על שפיכות דמים דכתיב ³ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע וגו' ועל שבועת שוא דכתיב ⁴ויאמר נעמן הוואל קח ככרים (ז) וכת' ⁵וצרעת נעמן תרדבך כך וגו' ועל גילוי עריות דכתיב ⁶וינגע ה' את פרעה נגעים וגו' ועל גסות הרוח דכתיב (ט) ⁷ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעול בה' אלהיו⁸ והצרעת זרחה במצחו ועל הגזל דכתיב ⁹וצוה הכהן ופנו את הבית תנא הוא (ט) כונס ממון שאינו שלו יבא הכהן ויפזר ממונו ועל צרות העין דכתיב ¹⁰בא אשר לו הבית [וגו'] ותנא דבי ר' ישמעאל (כ) מי שמויחד ביתו לו איני (ה) והא אמר ר' ענני בר ששון למה נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין כחונת מכפרת על שפיכות דמים דכתיב ¹¹ויטבלו את הכתנת בדם מכנסים מכפרת על גילוי עריות דכתיב ¹²ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה מצנפת מכפרת על גסי הרוח כדרכי חגינא דא"ר חנינא (ז) יבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה אבנט מכפרת על הרחור חלב אהיבא דאיתיה (כ) (דכתיב ¹³והיה על לב אהרן) חושן מכפר על הדינין דכתיב ¹⁴ועשית חושן משפט אפוד מכפר על עבודה זרה דכתיב ¹⁵אין אפוד ותרפים מעיל מכפר על לשון הרע אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול ציץ מכפר על (י) מעשה עזי פנים כתיב הכא ¹⁶והיה על מצח אהרן וכתיב התם ¹⁷ומצח אשה זונה היה לך לא קשיא הא דאהנו מעשיו הא דלא אהנו מעשיו אי אהנו מעשיו אתו נגעים עליה אי לא אהנו מעשיו מעיל מכפר והא"ר סימון אמר רבי יהושע בן לוי שני דברים לא מצינו להם בקרבנות כפרה (י) בדבר אחר מצינו להם כפרה שפיכות דמים ולשון הרע שפיכות דמים בעגלה ערופה ולשון הרע בקטרת (י) דתניא ר' חנינא למדנו לקטרת שמכפרת דכתיב ¹⁸ויתן את הקטרת ויכפר על העם ותנא דבי רבי ישמעאל על מה קטרת מכפרת על לשון הרע אמר הקב"ה יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי קשיא שפיכות דמים אשפיכות דמים קשיא לשון הרע אלשון הרע שפיכות דמים לא קשיא הא דידיע מאן קטליה הא דלא ידיע מאן קטליה דידיע מאן קטליה בר קטלא הוא במויד ולא אתרו ביה לשון הרע אלשון הרע ל"ק הא באצינעא

יונתן, [ז] שגאלתוס פ' מלועז מקיים ואין הוואל אלא שבועת שצמאר ושמעה קול אלה, [ח] צפקון: (ובחזקתו קט) הוא כינס ממון (ש"ס.) (ז) מינעא אמר הקב"ה יבא (ש"ס.) טעות דקסוס ויכ"א חמ"א כמנסי ע"ש ועיין פ"כרשיי פכנסין ד"ה אסילא דליתאן שזיו מוכרין כנגד אלילי יתיון דהיינו כנגד הל"כ וי' מוס' לעיל דף עו: ד"ה אכנע [וכן בש"מ מתקון], [י] לץ מכפר על עזי פנים [מיתב מעשה נמחק] (ש"ס.) [יא] ומצינו להם כפרה בדברי אחר שמוס' (ש"ס.) [יב] דהני ר' חמנ"ש (ש"ס.) [יג] חלנא חושן [מיתב חושן מתקון] (ש"ס.) [טו] חל"ה רמז היה להם שכפרת שפיכת דמים עולה ע"י תננת טבילה היינו כפרה לל"כ וכן הוא כרש"י מסכת וזמנים, [טז] שמעין ספי"ר, וזכ"ר ע"ל מעשה (ש"ס.) [יז] אסל נערפיה (ש"ס.) [יח] מחאי אור קטרת (ש"ס.) [כ] הימים וכתבי (ש"ס.) [כא] דנפירי' חגי, [כג] דמי דבדרי (ש"ס.) מצנפת מכפרת. ומה שז"ל:

שיטה מקובצת

הראש"י ז"ל: אבננ. גליון. יש במדת האדם מקיפו ל"ב פעמים נגד גיטמרא ל"ב. חרי"י בגליון: תוס' בחזקתו ב' ויתר מן האחרים. ועוד כתיב התם וישרה הוליד את יהודקן וגו' שמשע דחשיב יהודקן עם הכהנים גדולים וצ"ע דקימנא לן דרשיה אכזי היה אחרון לכל הכהנים אשר שמשו בבית הראשון וכן פ' רש"י בס' קינות (איכה ב ה) מלך וכתן מלך צדקיהו וכתן שיהיה שריה תהרג בחבורין הבית ולא שימש בבית ראשון כהן אחריו וא"כ למה מונה יהודקן שם וצ"ל שיהיה יהודקן כהן גדול והוא מונה אותו שם לפי שהיה נבוכדנצר עד שהיחיד המלך הוא דכתיב בכהנים גדולים שם בית יש יהושע בן יהודקן כהן הגדול על יהושע וכן רודן בן ישי מלך ישראל: ד"ה את דהני ב' דפי לא. גליון. ועוד קשה לי למה לא הקשה רש"י ל"ל מנסת אורח והוצרכו בחותם ומבדלוהו כן ישי מלך ישראל וכן קאי אכחלה הא דאהנו מעשיו כל האומר לעשות תעבירה וזיה גומר דבריו כעשותה אם היה יכול לעשות מעלה עליו הכתוב כאילו עשהא וכן בלוי עריות מעלה עליו הכתוב כאילו שכבסו [ואין] כדרי כחונת מכפרים וכן נוסח הרוח אני אומר אם חוציא הבהות לפועל כמו שמצינו בעירוי ובחזקתו גבה לבו עד להשחית ומה שז"ל אי לקה בצרעת אלא הוא גבה רוח ולא מעל בכהותו מצנפת מכפרת. ומה שז"ל:

זו.

עין משפט ונר מצוה

כז א מ"י פ"ו מהלכות דעות הלכה ה' ונכרס אלפס שנת פ"ב דף ע"ז:

כז ב מ"י ש"ס הלכה ד: כח ג מ"י פ"דיו מהל' טומאות נעטת הל' (ונכרס אלפס ששן):

תורה אור השלם

1. מברך רעהו בקול גדול בבקר והשבים קללה תחשב לו. משלי כו יד
2. מלשני בשתר רעהו אותו אצמית גבה עיניו ורחב לבב אותו לא טובל: תהלים קא ה
3. יקלע על ראש יואב ואל כל באי אביו ואל יזירת מבית יואב [ב] ומצורע ותחזיק בפלך ונפל בחרב ותחסר לזנב: שמאל ב ג טט
4. ויאמר נעמן חואל קח כפרים ויורץ בו ויצר כפרים כסף בשני חרטים ושתי חלפות בגדים ויתן אל שני נעריה וישאליהן מלכים ב ה כב
5. וצרת נעמן תרדב כך ובחורץ לעולם יצא מלפניו מצרע כשלעל מלכים ב ה כז
6. ונגעו ין את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת אבקה: בראשית יב יז
7. ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעול בני אלהיו ויבא אל היכל ין להקטיר על מזבח ויחטא: דברי הימים ב טז כו
8. ויחץ עזיוה ויגדו מקטרת להקטיר ובקנעו עם הכהנים והצרעת יורדה במצחו לפני הכהנים בבית ין מעל למזבח הקטרת: דברי הימים ב כו יט
9. וצח הדבן ונפח את הבית ונפח יבא הדבן לראות את הצנע ואל ישמא כל אשר בבית ואחר כן יבא הדבן לראות את הבית: ויקרא יד לו
10. ויבא אשר לו הבית ויגיד לבסוף באשן כנגע נראה לי בבית: ויקרא יד לה
11. ויחזו את כתנת יוסף ויחשטו שערי עזיו וטבלו את כתנתו בבית: בראשית לו לא
12. ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה מכותנים ועד ירכיבי ידיו: שמות כב כב
13. ויתת את חושן המשפט את האזניים ואת החמיים ודיו על לב אהרן בבאו לפני ין וקשא אתרן את מעשיו בני ישראל על לבו לפני ין תמידי: שמות כח ל
14. ועשית חושן משפט מעשה חושב במעשה אפד מעשיו שני תכלת ותרנגון ותולעת שני ושש מקור ענשה אותו: שמות כח טו
15. כי ימים רבים ישבו בני ישראל אין קול ואין שר ואין זבח ואין מצבה ואין אפוד תורפים: חושב ג
16. ויהי על מצח אהרן וקשא אתרן את שן הקרשים אשר קושישו בני ישראל לכל תמנת קרשיהם ויהי על מצחו תמיד לצדן להם לפני ין: שמות כח לה
17. וקנעו רבבים ומקלשן ויבא ויחזק וימנע ויזנח ויהי קר מצנת דקלים: ירמיה ג ג
18. ויחזק אתרן באשר דבר שחיה ויחץ אל חוץ הקהל ויהי חתול ותגף בעם ויתן את הקטרת ויכפר על העם: במדבר יז יב

שינויי נוסחאות

[א] ושמעין אינשי ק"א אנסי (ש"ס.) [ב] אמר ליה תימר לי דקימני כל מה דאלמי (ג) כ"א ונע"י [ד] דאמרו, [ז] מי קיימת לעולם (ש"ס.) [ח] לעי רעתו ומה ליה לא הוה שמיע לי (ש"ס.) [י] ז"ל

[יג] ויחזקתו גבה לבו עד להשחית ומה שז"ל אי לקה בצרעת אלא הוא גבה רוח ולא מעל בכהותו מצנפת מכפרת. ומה שז"ל: [יח] מחאי אור קטרת (ש"ס.) [כ] הימים וכתבי (ש"ס.) [כא] דנפירי' חגי, [כג] דמי דבדרי (ש"ס.)